

Hoe verder met de aanpak nutriënten Rijn-West?

Inhoud

Verantwoording	1
Verslag strategische tafel Rijn-West.....	2
Deelnemers.....	2
Context.....	2
Wat is onze gezamenlijke bedoeling?	3
Gezamenlijke principes van waaruit we werken.....	3
Wat kunnen we doen?	4
Stappen die RBO Rijn-West op korte termijn kan zetten	5
De belangrijkste punten samengevat	6

Verantwoording

Op 13 januari 2017 organiseerde ORG-ID in opdracht van het RBO Rijn-West een strategische tafel over de aanpak nutriënten Rijn-West. De strategische tafel ging over twee vragen:

- Wat is onze gezamenlijke bedoeling met de aanpak nutriënten en hoe stralen we dat uit?
- Hoe vergroten we het aantal boeren dat bereid is maatregelen te nemen?

Deze notitie legt de uitkomsten van deze strategische tafel vast. Daarbij hebben we niet gestreefd naar volledigheid en strikte consensus. We hebben gestreefd naar een helder verhaal op grond waarvan het RBO het regionale nutriëntenbeleid verder vorm kan geven.

De laatste paragraaf van deze notitie bevat een advies van ORG-ID over welke stappen RBO Rijn-West op korte termijn kan zetten.

Roelof Westerhof (ORG-ID)
Leo Joosten (ORG-ID)

Verlag strategische tafel Rijn-West

Deelnemers

Aanwezig waren Siem Jan Schenk, Guus Beugelink, Martine Leewis, Steven Visser, Arie Verhorst, Renske Zwart, Harm Gerrits, André Hoogendijk, Sjaak Hoogendoorn, Leo Joosten en Roelof Westerhof. Alle deelnemers namen op persoonlijke titel deel aan het gesprek. Jacqueline Verbeek-Nijhof, Dorine Kea en Roelof Wijma konden helaas niet aanwezig zijn.

Context

Emissies van nutriënten hebben een negatieve invloed op de waterkwaliteit en zijn een belangrijke factor voor het (niet) halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Het RBO Rijn-West heeft in de afgelopen jaren een aanvullende regionale aanpak nutriënten ontwikkeld, gericht op een aanpak van álle emissiebronnen, niet alleen de landbouw, maar ook het complexe bodem-watersysteem en lokaal ook inlaatwater en rwzi's.

Die aanpak heeft vooralsnog geleid tot een serie projecten met voorlopers¹, waarin ook de nodige resultaten worden geboekt. Er is ook kritiek: niet genoeg boeren worden bereikt en de aanpak leidde nog niet tot verbeteringen in de waterkwaliteit op gebiedsniveau.

De urgentie om nu echt meters te gaan maken neemt toe. De Adviescommissie Water en het PBL waarschuwen voor een ophanden zijnde ingebrekestelling KRW door de Europese Commissie en het komen te vervallen van de derogatie Nitraatrichtlijn.

In de afgelopen tijd hebben diverse organisaties (de klankbordgroep Rijn-West, het RBO Rijn-West, de Advies Commissie Water en het PBL²) aangegeven wat er nodig is om verdere benodigde stappen te zetten. Die adviezen zijn op hoofdlijnen behoorlijk eensluidend en gaan over:

- Het belang van werken vanuit gemeenschappelijke belangen en doelen.
- De noodzaak om meer boeren te bereiken. Daarbij is belangrijk:
 - De rol van het ondersteunende regionale instrumentarium.
 - Afstemmen van regionaal en generiek beleid.
 - Duidelijkheid in rollen en verantwoordelijkheden.

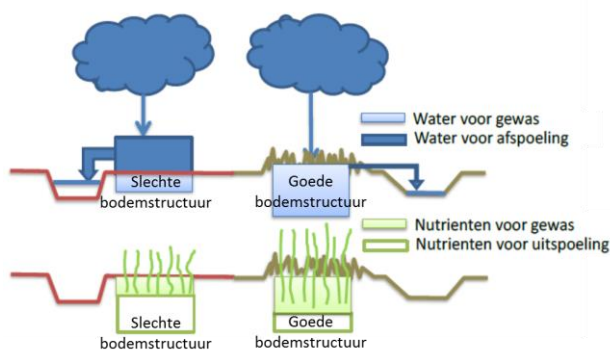
¹ "Waterbewust boeren – Boerbewust water beheren – uitvoeringsprogramma Nutriënten Veenweiden 2014 – 2021. Werkdocument 3 juni 2016

² Het gaat daarbij om de volgende vier bronnen:

- De conclusies van de themadag 'nutriënten' van de klankbordgroep Rijn-West
- De brief van het RBO Rijn-West aan de Tweede Kamer van 10 juni 2016
- Het Advies Waterkwaliteit van de Adviescommissie Water van 19 mei 2016
- De PBL-studie "Nutriënten op hun plek – arrangementen van waarde voor voedselproductie, bodem en water" Eindrapport 6 juni 2016.

Wat is onze gezamenlijke bedoeling?

De eerste vraag is dan of we³ kunnen werken vanuit gedeelde waarden? Het antwoord daarop is ja. We werken samen aan schoon en voldoende water voor mens, vee, gewassen en natuur. Niet voor 'Brussel' maar voor onszelf. Daarbij verbindt de bodem het waterbelang en het bedrijfsbelang. Een gezonde bodem levert hogere opbrengsten bij dezelfde bemesting en dat is ook goed voor waterkwaliteit.

Wat betekent dat voor onze koers? Gedeelde waarden leiden tot een gemeenschappelijk belang. Een goede bodem- en waterkwaliteit, continuïteit in de bedrijfsvoering, behoud van derogatie en voorkomen van ingebrekestelling. Dat gemeenschappelijke belang gaan we realiseren door goed bodembeheer en goede landbouwpraktijk centraal te zetten in onze aanpak, in het bloembollengebied, de veenweiden en de diepe polders. Een gezonde bodem levert een vitaler gewas met minder nutriëntenverliezen, een beter waterbufferend vermogen, koolstofvastlegging, minder gewasbescherming en een hogere productie.

Wat betekent dat voor onze gezamenlijke ambitie en het gezamenlijke commitment? We vertalen dat gemeenschappelijke belang ook in een gezamenlijke (opschalings-) ambitie: dat zou bijvoorbeeld de (aan Noord-Holland ontleende) ambitie kunnen zijn om in 2020 30% van de boeren in Rijn-West te bereiken.

Dan is het nodig dat de bestuurders van de agrarische sector, waterschappen en provincies, zich committeren aan deze visie en ambitie en die ook actief uitdragen.

Gezamenlijke principes van waaruit we werken

We erkennen dat we elkaar nodig hebben. We zijn van elkaar afhankelijk en deze wederzijdse afhankelijk geven we vorm in een aantal principes:

- A. Je bent verantwoordelijk voor wat je kunt beïnvloeden. Waterschappen zijn de meest geijkte partij om de bronnen van nutriënten per waterlichaam in kaart te brengen. Provincies zijn de meest geijkte partij om te zorgen voor een adequaat financieringsinstrumentarium. De agrarische sector kan niet

³ Als we het in deze notitie over 'we' hebben, bedoelen we in eerste instantie de mensen die aan het gesprek hebben deelgenomen. We hopen dat het hele RBO Rijn-West en de ondernemers in de agrarische sector zich in deze 'we' herkennen.

verantwoordelijk worden gehouden voor de kwaliteit van waterlichamen, wél voor zijn aandeel in de nutriënten-emissies naar dat water.

- B. We blijven elkaar bevragen: wat heb je van mij nodig? Het is zinvoller om elkaar positief te benaderen dan met het vingertje naar elkaar te blijven wijzen (*“dan kunnen we elkaar nog wel 10 jaar bezighouden”*).
- C. We sluiten aan bij de intrinsieke motivatie van boeren en organiseren de uitvoering dicht bij de mensen. Boeren leren nu eenmaal het meest van andere boeren en dat betekent dat studiegroepen een cruciaal onderdeel van de aanpak dienen uit te maken.
- D. We verankeren onze aanpak waar bestuurs- en uitvoeringskracht ligt, namelijk bij de afzonderlijke waterschappen, de agrarische sector⁴ en provincies.
- E. Het achterblijven van sommigen belemmert ons niet om zelf nog een extra stap te zetten. Onze ‘coalitie van bereidwilligen’ spant zich in vanuit het principe: je bent verantwoordelijk voor wat je kunt beïnvloeden.
- F. Het RBO Rijn-West zorgt voor afstemming van nationaal en regionaal beleid, (en belegt die verantwoordelijkheid bij een of meerdere bestuurders), bewaakt de gezamenlijke strategie en adresseert bestuurlijke dilemma’s

Wat kunnen we doen?

- A. We organiseren goed bestuurlijk overleg tussen het RBO en de landbouwsector om de aanpak in goede banen te leiden.
- B. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is voor ons het belangrijkste voertuig en we organiseren de aanpak van het DAW als volgt:
 - a. LTO trekt het DAW én zorgt voor draagvlak en werving bij agrariërs.
 - b. Waterschappen brengen de waterkwaliteit, de bronnen en de effecten van maatregelen in beeld: samen meten is samen weten. Adequate feedback is cruciaal voor draagvlak.
 - c. Provincies zorgen voor adequate (co-)financiering via POP3. Momenteel sluit de POP-3 financiering lang niet altijd aan op de behoeften in het veld.
- C. Partijen spreken af om te zoeken naar synergie met andere partijen met eigen duurzaamheidsprogramma’s (zuivelsector, bollensector) of intermediairs zoals agrarische natuurverenigingen, ketenpartijen en erfbetreders. We zetten in op maatregelen die bijdragen aan bodem- en waterkwaliteit én bedrijfsvoering binnen 5 thema’s:
 - a. Kringlooplandbouw.
 - b. Goed bodembeheer.
 - c. Erfafspoeling.
 - d. Regelbare en / of waterzuiverende drainage.
 - e. Duurzaam sloot- en slootkantbeheer.
- D. Als maatregelen grote maatschappelijke meerwaarde hebben (zoals bijvoorbeeld de aanleg van onderwaterdrainage in veenweidegebieden, die leidt tot minder nutriëntenverliezen, minder bodemdaling en minder CO₂-uitstoot), zoeken we naar mogelijkheden om daar financieel aan bij te dragen.
- E. Als ervaringen rond een maatregel bij pioniers en voorlopers positief zijn (voor bodem, bedrijf en waterkwaliteit), starten we de discussie met het Rijk over

⁴ Waaronder bestuurders van agrarische belangenbehartigers zoals LTO, KAVB en NFO, maar ook erfbetreders met grote invloed op het gedrag van boer & teler.

- F. een meer verplichtend karakter van zo'n maatregel, via generiek of specifiek regionaal beleid.
- G. We maken snel duidelijk in welke gebieden meer inzet nodig is om doelen te halen, waar uitstel mogelijk is en waar doelen kunnen worden aangepast. Doelen aanpassen kan bijvoorbeeld als blijkt dat een groot deel van de nutriënten belasting afkomstig is van niet (tijdig) te beïnvloeden bronnen.
- H. We maken deze acties concreet in een regionaal uitvoeringsprogramma aanpak nutriënten.

Stappen die RBO Rijn-West op korte termijn kan zetten

- A. Samenwerken vanuit een gemeenschappelijke bedoeling en gedeelde principes
 - a. Neem de Intentieverklaring Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater als uitgangspunt om te komen tot regionale uitvoeringsprogramma's. Veel relevante partijen hebben deze intentieverklaring ondertekend. De verklaring bevat een actietabel met meer dan 100 zinvolle acties. Dit is nu nog een lijstje zonder strategie en samenhang.
 - b. Zet deze actietabel samen met partners om in een samenhangend programma voor Rijn-West met mijlpalen en duidelijke taakverdeling en budgetten.
 - c. Werk dit uit in regionale uitvoeringsprogramma's waarin regionaal maatwerk en goede landbouwpraktijk centraal staan. Overleg hierover als RBO Rijn-West met de landbouwsector en ketenpartijen.
- B. Vergroten van het aantal boeren dat deelneemt aan het DAW
 - a. Formuleer een gezamenlijke ambitie voor de komende 4 jaar
 - b. Werk allereerst via de bestaande lijn van het DAW
 - c. Betrek erfbetreders en ketenpartijen die invloed hebben op de bedrijfsvoering. Het is belangrijk dat loonwerkers, veevoerleveranciers, accountants, adviseurs, leveranciers en afnemers zich bewust zijn van het belang van het slagen van de aanpak nutriënten en het DAW en welke invloed ze kunnen hebben. Bespreek welke rol deze partijen zouden kunnen / willen hebben en welke belemmeringen ze zien. Werk en investeer samen om deze belemmeringen op te heffen.
- C. Vergroten van het bereik van maatregelen
 - a. Ga het gesprek aan met het Rijk en de sector over een meer verplichtend karakter van maatregelen die door pioniers en voorlopers positief zijn bevonden voor bodem, bedrijf en waterkwaliteit.
- D. Maak dingen zichtbaar
 - a. Een adequate bronnenanalyse zorgt dat je weet aan welke knoppen je moet draaien.
 - b. Monitoring dicht bij de boer maakt waterkwaliteit inzichtelijk.
 - c. Een goed overzicht van projecten, aantallen deelnemende boeren, genomen maatregelen en resultaten versterkt het draagvlak in termen van 'yes we can'.

De belangrijkste punten samengevat

Onze gezamenlijke bedoeling

- We werken aan schoon en voldoende water voor mens, vee, gewassen en natuur. Niet voor 'Brussel' maar voor onszelf.
- De bodem verbindt het waterbelang en het bedrijfsbelang. We zetten daarom in op Goed bodembeheer en Goede landbouwpraktijk
- Spreek een gezamenlijke ambitie uit, bijvoorbeeld: in 2020 neemt 30% van de boeren in Rijn-West DAW maatregelen.
- De bestuurders van LTO, waterschappen en provincies committeren zich aan deze visie en ambitie en dragen die actief uit.

De principes van waaruit we werken

- We erkennen dat we elkaar nodig hebben.
- Je bent verantwoordelijk voor wat je kunt beïnvloeden.
- We blijven elkaar bevragen: wat heb je van mij nodig?
- We sluiten aan bij de intrinsieke motivatie van boeren en organiseren de uitvoering dicht bij de mensen ("boeren leren van boeren") via het DAW
- We verankeren onze aanpak waar de bestuurs- en uitvoeringskracht t ligt, namelijk bij de afzonderlijke waterschappen, agrarische sector en provincies.
- Het RBO Rijn-West zorgt voor afstemming van nationaal en regionaal beleid, bewaakt de gezamenlijke strategie en adresseert bestuurlijke dilemma's.

Wat we gaan doen

- We organiseren goed bestuurlijk overleg tussen het RBO en de landbouwsector om de aanpak in goede banen te leiden
- We organiseren de uitvoering van het DAW effectief:
- LTO trekt het DAW én zorgt voor draagvlak en werving bij agrariërs.
- Waterschappen brengen de waterkwaliteit, de bronnen en de effecten van maatregelen in beeld: samen meten is samen weten.
- Provincies zorgen voor adequate (co-)financiering via POP3
- We zoeken naar synergie met andere partijen met eigen duurzaamheidsprogramma's (zuivelsector) of intermediairs zoals Agrarische Natuurverenigingen, ketenpartijen en erfbetreiders.
- We zetten in op maatregelen binnen 5 thema's: kringlooplandbouw, goed bodembeheer, erfafspoeling, regelbare drainage en duurzaam sloot- en slootkantbeheer.
- We maken snel duidelijk in welke gebieden meer inzet nodig is om doelen te halen, waar uitstel mogelijk is en waar doelen kunnen worden aangepast.